

87

1. táblázat kivételben őrzési
szabályokról készült az
2011. tv. 25/G
anonimizált

Dossziészám:			
		B-D-R	
V-145832	V-145871	Családi és utóneve: (Asszonyok leányneve):	Peter Károly
TERHELO ADATOK FELSOROLASA: I		Előző neve:	
Ellenfort-i kőbányás		Asszonyok férjezett neve:	
94.XI.16		Születési helye:	Faloshalma
		év, hó, nap:	1926
		Anyja neve:	Celenak Agnes
		1945 előtt:	
		Foglalkozása:	jelenleg:
		Iskolai végzettsége:	
		Párttagsága:	
		megye:	
		Lakhely:	város, község:
		Munkahelye:	
		Állampolgársága:	
	, 19..... év hó-n.	
		Kiállította: osztály—alosztály:	
	 aláírás	
		Ellenőrizte: alosztályvezető	

Gongrád - 820., 859. sz.

Adta: "Bagonics" ú.
Vette: Molnár r.s.zs.
Idő: 1959. IV.2.

Ügynöki jelentés
Szeged, 1959. április 5.

Tárgy: Péter László író ügye.

Az elmúlt két hétben a Tisztatáj szerkesztőségéhez több kéziratot küldött át az Egyetemről Szabolcsi Gábor címére Péter László. A borítékban főleg Juhász Gyula cikkeinek kigépelte példányai voltak, amiket Péter László a lapban megjelentetni akart. Ezzel kapcsolatban Szabolcsi f. hó 1-én kijelentette, hogy ha úgy közölné az írásokat, ahogyan Péter akarta, ez Péternek is sokat ártana. Mert Juhász Gyulától olyan irányzatosan kiragadott részleteket akart közölni, amely szerint a nagy költő tulajdonképpen nem is volt forradalmi alkotó ember és az értelmiség helyzetével kapcsolatban ellenkező állásponton volt, mint ma a Párt. Szabolcsi szerint aki ilyen egyoldalúan torzítja el Juhász Gyulát, az ellenséges szempontokat akar irodalompolitikánkba vinni.

"Viasza fogom adni Péternek a kézirateit" - jelentette ki végül Szabolcsi.

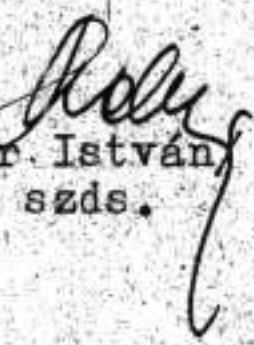
Értékelés:

Ügynökünk jelentése Péter László írói tevékenységét illetően értékes adatokat tartalmaz. - A jelentés nem ellenőrzött, ezért fenntartással fogadjuk.

Feladat:

Ügynökünk feladata, hogy igyekezzen beszélgetést folytatni Péter László íróval. Beszélgetés során állapítsa meg, hogy jelenleg hol tart Juhász Gyula műveinek feldolgozásában. Igyekezzen beszélgetés során megállapítani, hogy Péter L. miként vélekedik Juhász Gyula költői szerepéről az akkori kor szemléletét alapul véve. Mennyiben tartalmaz Péter L. szerint értékes elemeket Juhász költészete a jelen kor számára.

Beszélgetés során igyekezzen megállapítani, hogy Péter L. magyar viszonylatban kiket tart jelenleg értékes íróknak v. költőknek. Ezek műveit és mondanivalóját elemezzék közösen és részletesen írja le Péter által elmondottakat, az általa helyesnek tartott irodalmi irányzatokkal kapcsolatban.

Molnár István
r. szds.

K: 3 pld-ban/FM.

-89-
POLITIKAI NYOMOZÓ OSZTÁLY
V. Alosztálya.

SZIGORUAN TITKOS!

Adta: "Dugonics" ü.
Vette: Molnár r.szds.
Idő: 1959. v. 9. 14 h.

Ügynöki jelentés
Szeged, 1959. máj. 12.

Feladat: Ügynökünk feladatát képezi Péter László nyarodnyik irányzatot valló íróval szoros bizalmas kapcsolat kiépítése, és vele beszélgetés folytatása. Beszélgetés során állapítsa meg, hogy Péter László az írók közül jelenleg kikkel tart kapcsolatot Szegeden és vidéken, a kapcsolattartásuk milyen jellegű. Elsősorban igyekezzék megállapítani, hogy Péter Lászlónak kik az olyan barátai, akik maguk is a népies irányzat hívei. Tisztázza vele, hogy Németh László drámaíróval kapcs. mit tud, mi a véleménye róla mint szociológusról és mint íróról egyaránt?

Intézkedés: A jelentés 1 példányát felhasználás céljából Szabó Gábor elvtársnak adom át.

István
/Molnár István/
r.szds.

K: 2 pld-ban/FM.
K: 1 pld. M.d.
1 pld. szabó ets.

M-18293/1

4

[1959. máj. 22.]

EM. CSONGRÁD MEGYEI RENDŐRFŐKAPITÁNYSÁG
POLITIKAI NYOMOZÓ OSZTÁLYA.

SZIGORUAN TITKOS!

I

MONOGRAFIA.

Az 1956. október 23-án kirobbant ellenforradalom következtében Csongrád megyében létrejött "forradalmi nemzeti bizottságok" és a "munkástanácsok" tagjairól, valamint azok tevékenységéről.

---//---

litikai pártok vonalán voltak az ellenforradalom előtt és az ellenforradalom időszakában. Elemezni a nehezen észrevehető előkészületeket és azt a sajátos helyzetet, ellentétet, ami Szegeden az ellenforradalom alatt kialakult az akkor uralkodó értelmiségi ellenforradalmi "nemzeti bizottság" és az újjá szervezett politikai pártok vezetői között.

Szegeden a felszabadulás után alakult polgári pártok nagyszámban töltődtek fel B-listázott volt tisztviselőkkel és alkalmazottakkal. Ezek azzal a szándékkal léptek be, hogy pártjuk hatalmi funkciójuknál fogva megvédik állásukban, illetve elhelyezik valamilyen munkaterületre. Meggyőződés nélküli karrieristák tették ki a vezetőség tagjait is. Meggyőződéses, párthű kádereik, akik már a felszabadulás előtti időkben is az akkori viszonyokhoz képest ellenzéki politikát folytatva harcba edzettek lettek volna, nem voltak.

E karrieristák által vezetett pártokat szívós harc árán a Kommunista Párt szét tudta verni. Megkönnyítette ezt, hogy egység egyik polgári pártban sem volt. Hatalomféltés irányította az egymás közötti érintkezéseket is. A szétvert jobboldali politikusok egy része részt vett 1948-ban leleplezett Lévai-féle államellenes összeesküvésben, illetve a Pfeifferista vezetők összeesküvésében, amiért hosszabb-rövidebb börtönbüntetést is kaptak. E tények természetesen magukkal hozták azt, hogy úgy a gazdasági pozíciókból, mint a politikai életben való szereplésből is kiszorultak.

A leleplezésük utáni időben visszahúzódtak, majd csak 1950 után kezdték ismét hallatni hangjukat ellenséges beállítottságu személyek előtt. Ezek folyamán lassan baráti társaságok alakultak ki, egymással a kapcsolatot építgették, egymás lakására jártak beszélgetni, értékelték a politikai helyzetet. Ezek nagyon eredménytelen próbálkozások voltak részükről. Két fő okát lehetett tapasztalni:

- 1./ Nem volt Budapesten élő volt vezetőikkel kapcsolatuk, irányítást innen nem kaptak.
- 2./ Karrierista mivoltukból adódó ellentétek, politikai szervező, illegális munkában való járatlanságuk miatt jelentősebb egységes elgondolásuk nem volt, a volt különböző pártok vezetői között politikai jellegű kapcsolat nem volt.

E tényekkel magyarázható az, hogy 1/ Szegeden az ellenforradalmárok vezető erejét alkotó "nemzeti bizottság"-ot nem a volt politikai pártok vezetői töltötték be, hanem főleg értelmiségi elemek.

2/ Szegeden csak Tildy rádiófelhívására verődtek össze az FKP-NPP. és az SzDP. vezetői, hogy pártot alakítsanak.

3/ Az ellenforradalom leveréséig sem tudták Budapesttel a kapcsolatot megteremteni, bár erre próbálkozások voltak.

4/ Konkrét programjuk azon kívül, hogy szerették volna "koalíciós" alapon - MDP. kihasználásával a hatalmat átvenni a "nemzeti bizottság"-tól - nem volt. Budapesti útmutatást vártak.

5/ A 3 újjáalakult párt vezetői egymás között a kapcsolatot csak a megalakulás után, tehát október 31.-e után keresték, de ez is fenntartásokkal történt.

6/ Önálló sajtó orgániumot egész nov. végéig egyik párt sem - sem külön-külön, sem "koalíciós" alapon - tudott indítani, főleg az értelmiségi összetételű "nemzeti bizottság" féltékenysége miatt.

Ez általános értékelés után rátérek a volt pártok jobb-
oldali elemeinek ellenforradalmi tevékenységére - pártok szeri-
nt felsorolva.

Független Kisgazda Párt:

A FKP. volt vezetői közül az ellenforradalom napjai előtt az ellenforradalmi jellegű szegedi "József Attila Kör" előkészítésében nem vett részt senki. Azonban meg kell említeni az előkészítés időszakában szereplő dr. Baróti Dezső egyetemi rektort, aki korábban FKP-tag volt, majd áttovagolt az MDP-be és annak végrehajtó bizottsági tagja is lett.

Az előkészítés időszakában érvényesült még Bálint Sándor volt egyetemi tanár befolyása is a "József Attila Kör" gyűlésein. Bálint 1945-ben FKP-képviselő volt, majd az 1947-es választásoknál klerikális meggyőződésétől indítva, a Barankovics Párt listáján indult és meg is lett választva. Bár Bálint Sándor bokatorése miatt nem tudott a vitaestéken részt venni, elgondolásait Péter László írón keresztül - aki az ellenforradalom idején a "Petőfi Párt"-ban tevékenykedett - to-
mácsolta. A barankovicsista Bálintnak csak az értelmiségi kö-
rök-re volt befolyása, kevésbé a volt hiveire.

Nemzeti Paraszt Párt:

A Petőfi Párt néven 1956. októberében újjá szerveződött NPP. tevékenysége nem volt jelentős, mivel egy-két személy kivételével azok alakították meg, akik 1956 előtt ugyan NPP-tagok voltak, de később átléptek a MDP-be és annak az ellenforradalomig tagjai voltak. Az egész ellenforradalomig kb. 30-40 érdeklődő kereste fel a párthelyiségüket, melyet a MDP. boosájtott rendelkezésükre a MDP. székházban. A pártot megalakító személyek túlnyomó többségben alkalmazott és értelmiségi személyek voltak.

Az újjászerveződött vezetőségben 2 személy volt, aki az akkori ellenforradalmi hangulatnak megfelelő irányban próbálta vinni a pártot, úgymint:

NPP

Péter László író és muzeumkutató, szőregi lakos, aki már az előkészítés során is szerepelt. 1956. október 19-én egy cikksorozatot kezdett, melyben nacionalista hangokat ütött meg. E cikkekben többek között írja:

*csak a
bizottság
nem*

"...Az elmúlt években bebizonyosodott, hogy a szektáns szükkeblúség rideg dogmatizmus, mely nemzeti hagyományaink iránti szükkeblúséggel kérkedett, nemcsak országos művelődés politikánkban okozott mérhetetlen károkat, de a helyi tradíciók ápolását, a szülőföld kulturális kincseinek megóvását is különösen elhanyagolta; sőt rosszhiszeműen, rágalmozóan el is riasztotta e szent feladattól mindazokat, akikben még élt a nemzeti örökség, a helyi szellem iránti megbecsülés kérdése."

Péter László az újjáalakult NPP, azaz Petőfi Párt helyi szervezete propaganda titkára lett. Kapcsolatot tartott a "nemzeti bizottság"-gal. A nacionalista hang érződik abban a körlevélben is, amelyet mint tevékenységük egyetlen szüleményét, tagtoborzás és a helyi szervezetek megalakítására kibocsájtottak ugyancsak Péter László fogalmazásában:

"Tagtársak!

Győzött népünk akarata: a nemzeti forradalom! A kormány megszüntette az egypárt rendszert. A tegnapi napon országos központunk bejelentette,

APR 3. 1956. 11. 18. 36.7.

hogy a Nemzeti Paraszt Párt újra kibontotta zászlóit. Ezért kérjük pártunk helyi vezetőit, akik ma is helyükön vannak, akiket nem tudott eltávolítani az erőszak, önkény, akik mindig büszkén hirdették a Paraszt Párt célkitűzéseit, az ország függetlenségét. Ezek a vezetők hívják zászlóik alá a volt tagjaikat, a szabad magyar parasztokat. Szervezzék meg a helyi pártot, hogy annak munkája biztosítsa a nemzeti forradalom eddig elért eredményeit és népünk akaratait.

Dr. Kovács Antal."

S z e g e d, 1959. május 22-én.

Molnar Istvan
/MOLNAR ISTVAN/
r.szds.
V. aló. vezető.

Magyar József
/MAGYAR JOZSEF/
r. hdgy.

Varga János
VARGA JÁNOS
r. örgy.
Pol. Oszt. vez.

k: 5 pld-ban/FM.

ABTL 319

V-150367

Hayn Wirt: 201

M O N O G R A F I A .

Az 1956. október 23-án kirobbant ellenforradalom következtében Csongrád megyében létrejött "forradalmi nemzeti bizottságok" és a "munkéstanácsok" tagjairól, valamint azok tevékenységéről.

- 31 - (233)

Független Magyar Párt:

A FMP. volt vezetői közül az ellenforradalom napjai előtt az ellenforradalmi jellegű szegedi "József Attila Kör" előkészítésében nem vett részt senki.

- 32 - (234)

Az előkészítés időszakában érvényesült még Bálint Sándor volt egyetemi tanár befolyása is a "József Attila Kör" gyűlésein. Bálint 1945-ben FKP-képviselő volt, majd az 1947-es választásoknál klerikális meggyőződésétől indítva, a Barankovics Párt listáján indult és meg is lett választva. Bár Bálint Sándor bokatorése miatt nem tudott a vitáesteken részt venni, elgondolásait Péter László írórn keresztül - aki az ellenforradalom idején a "Petőfi Párt"-ban tevékenykedett - tolmácsolta. A barankovicsista Bálintnak csak az értelmiségi körök-re volt befolyása, kevésbé a volt hiveire.

237

3./ Szegedi sajtó "koalíciósá" tétele, illetve új sajtó indítása:

A "nemzeti bizottság" megkérdezése nélkül tárgyaltak - dr. Hunya László, Kétféle Párt

réséről, vörös József SzDP. részéről és Tunyogi Csapó János, Hózsó István ismeretlen érdekképviseleti részéről -, hogy a szegedi napilapot "koalíciósá" teszik. A forma az lett volna, hogy a helyi lap négy oldalát egymás között felosztják. Követelték a lap régi szerkesztőinek leváltását, hogy ők koalíció alapon állítsanak össze egy új szerkesztő-gárdát. E javaslatukat a "nemzeti bizottság" elutasította arra való hivatkozással, hogy jelen időszakban nem ajánlatos az erőket pártharcokkal szétforgácsolni és a "nemzeti bizottság"-nak szüksége van a lap teljes terjedelmére. A szerkesztő bizottság pedig már koalíciós, mert az újságírók nagyrésze különböző pártokhoz adta le a voksot.

Ezután azszal próbálkoztak, hogy "Szózat" oimen új lapot indítsanak. Ennek a tervüknek papír- és időhiány miatt nem tudtak érvényt szerezni.

Nemzeti Paraszti Párt:

A Petőfi Párt néven 1956. októberében újjá szerveződött NPP. tevékenysége nem volt jelentős, mivel egy-két személy kivételével azok alakították meg, akik 1950 előtt ugyan NPP-tagok voltak, de később átléptek a MDP-be és annak az ellenforradalomig tagjai voltak. Az egész ellenforradalomig kb. 30-40 érdeklődő kereste fel a párthelyiségüket, melyet a MDP. bocsájtott rendelkezésükre a MDP. székházban. A pártot megalakító személyek túlnyomó többségben alkalmazott és értelmiségi személyek voltak.

Az újjászerveződött vezetőségben 2 személy volt, aki az akkori ellenforradalmi hangulatnak megfelelő irányban próbálta vinni a pártot, úgymint:

Péter László író és muzeumkutató, szőregi lakos, aki már az előkészítés során is szerepelt. 1956. október 19-én egy cikksorozatot kezdett, melyben nacionalista hangokat ütött meg. A cikkekben többek között írja:

TÖRTÉNETI

240
- 38 -

"Az elmúlt években bebizonyosodott, hogy a szek-táns szűkkeblűség rideg dogmatizmus, mely nemzeti hagyományaink iránti szűkkeblűség; el kérkedt, nemcsak országos művelődés politikánkban okozott mérhetetlen károkat, de a helyi tradíciók ápolását, a szülőföld kulturális kincsének megőrzését is különösen elhanyagolta, sőt rosszhiszeműen, régalmozón el is riasztotta e szent feladattól mindazokat, akikben még élt a nemzeti örökség, a helyi szellem iránti megbeszülés kérdése."

Péter László az újjáalakult NPP, azaz Retófi Párt helyi szervezete propaganda titkára lett. Kapcsolatot tartott a "nemzeti bizottság"-gal. A nacionalista hang érződik abban a körlevélben is, amelyet mint tevékenységük egyetlen szüleményét, tagtoborzás és a helyi szervezetek megalakítására kibocsájtottak ugyancsak Péter László fogalmazásában:

"Tagtársak!

Győzött népünk akarata: a nemzeti forradalom!
A kormány megszüntette az egypárti rendszert. A tegnapi napon országos központunk bejelentette,

241

hogy a Nemzeti Paraszt Párt újra kibontotta zászlóit. Ezért kérjük pártunk helyi vezetőit, akik ma is helyükön vannak, akiket nem tudott eltántorítani az erőszak, önkény, akik mindig büszkén hirdették a Paraszt Párt alkotmányosságát, az ország függetlenségét. Ezek a vezetők hívják zászlóik alá a volt tagjaikat, a szabad magyar parasztokat. Szervezzék meg a helyi pártot, hogy annak munkája biztosítsa a nemzeti forradalom eddig elért eredményeit és népünk akaratát.

Dr. Kovács Antal." *erőteljesen!*

A másik ilyen jobboldali elem volt a szöveg aláírójaként szereplő dr. Kovács Antal

Dr. Kovács Antal erősen hozzájárult a "forradalom" eredményének és perspektívájának propagálásához. Munkahelyén, a Magyar Nemzeti Bank szegedi fiókjánál gyűlést tartott, melyen kommunista ellenes, szovjet ellenes, nacionalista beszédet mondott. Magatartásával is igyekezett jobbra tolni a többi mérsekelt vezetőségi tagokat.

Ez a tevékenysége dr. Kovács Antalnak és Péter Lászlónak ~~egy~~ részét az idő rövidsége, másrészt a vezetőség speciális összetétele miatt nem járt sikerrel.

A vezetőség speciális összetétele alatt érteni kell azt, hogy igen sokan a NPP. megszűnése után MDP-tagok lettek, majd az ellenforradalom idején ismét jelentkeztek a NPP-nél. E személyek:

Összegezve: a Nemzeti Paraszt Párt 4 napos működése során jelentősebb ellenforradalmi tevékenységet nem fejtett ki. A fentiekben említett Péter László és dr. Kovács Antal ugyan megpróbáltak ellenforradalmi aktivitást vinni a párt életébe, azonban e személyek elszigetelődtek.

271

Szeged, 1959. május 22-én.

/MOLNÁR ISTVÁN/
r.szds.
v. alo. vezető.

/MACYAI JÓZSEF/
r. ügy.

/VARGA JÁNOS/
r. örgy.
Pol. Oszt. vez.

k: 5 pld-ban/FM.

0-14967/a

[1959. máj. 22.]

M O N O G R A F I A .

Az 1956. október 23-án kirobbant ellenforradalom következtében Csongrád megyében létrejött "forradalmi nemzeti bizottságok" és a "munkástanácsok" tagjairól, valamint azok tevékenységéről.-

A Történelmi és Államtudományi Intézet
eredeti irattal együtt a 1959. máj. 22. napján
SI XXIII. tv. 25/C. § alatti
anonimizált másolat.

---//---

VOLT POLITIKAI PARTCK TAGJAINAK TEVÉKENYSÉGE
AZ ELLENFORRADALOM ALATT SZEGEDEN ÉS A ME-
GYEBEN:

Nemzeti Paraszt Párt:

A Petőfi Párt néven 1956. októberében újjá szerveződött NPP. tevékenysége nem volt jelentős, mivel egy-két személy kivételével azok alakították meg, akik 1950 előtt ugyan NPP-tagok voltak, de később átléptek a MDP-be és annak az ellenforradalomig tagjai voltak. Az egész ellenforradalomig kb. 30-40 érdeklődő kereste fel a párthelyiségüket, melyet a MDP. bocsájtott rendelkezésükre a MDP. székházban. A pártot megalakító személyek túlnyomó többségben alkalmazott és értelmiségi személyek voltak.

Az újjászerveződött vezetőségben 2 személy volt, aki az akkori ellenforradalmi hangulatnak megfelelő irányban próbálta vinni a pártot, ugymint:

P é t e r L á s z l ó író és muzeumkutató, szőregi lakos, aki már az előkészítés során is szerepelt. 1956. október 19-én egy cikksorozatot kezdett, melyben nacionalista hangokat ütött meg. E cikkben többek között írja:

"..Az elmúlt években bebizonyosodott, hogy a szektáns szükkeblőség rideg dogmatizmus, mely nemzeti hagyományaink iránti szükkeblőséggel kérkedett, nemcsak országos művelődés politikánkban okozott mérhetetlen károkat, de a helyi tradíciók ápolását, a szülőföld kulturális kincseinek megóvását is különösen elhanyagolta; sőt rosszhiszenűen, rágalmozón el is riasztotta a szent feladattól mindazokat, akikben még élt a nemzeti örökség, a helyi szellem iránti megbecsülés kérdése."

Péter László az újjáalakult NPP, azaz Petőfi Párt helyi szervezete propaganda titkára lett. Kapcsolatot tartott a "nemzeti bizottság"-gal. A nacionalista hang érződik abban a körlevélben is, amelyet mint tevékenységük egyetlen szüleményét, tagtoborzás és a helyi szervezetek megalakítására kibocsájtottak ugyancsak Péter László fogalmazásában:

"Tagtársak!

Győzött népünk akarata: a nemzeti forradalom!
A kormány megszüntette az egypárt rendszert. A tegnapi napon országos központunk bejelentette,

non in. Szalmaytan!

hogy a Nemzeti Paraszt Párt újra kibontotta zászlóit. Ezért kérjük pártunk helyi vezetőit, akik ma is helyükön vannak, akiket nem tudott eltántorítani az erőszak, önkény; akik mindig büszkén hirdették a Paraszt Párt célkitűzéseit, az ország függetlenségét. Ezek a vezetők hívják zászlóik alá a volt tagjaikat, a szabad magyar parasztokat. Szervezzék meg a helyi pártot, hogy annak munkája biztosítsa a nemzeti forradalom eddig elért eredményeit és népünk akaratait.

Dr. Kovács Antal:"

helyi, 1975.

A másik ilyen jobboldali elem volt a szöveg aláírójaként szereplő [redacted] /sz: [redacted] anyja: [redacted], iskolai végzettsége: [redacted] tem, [redacted] / [redacted] [redacted] alatti lakos.

[redacted] erősen hozzájárult a "forradalom" eredményének és perspektívájának propagálásához. Munkahelyén, a Magyar [redacted] szegedi [redacted] gyűlést tartott, melyen kommunista ellenes, szovjet ellenes, nacionalista [redacted] monddott. Magatartásával is igyekezett jobbra tolni a többi mérsékelt vezetőségi tagokat.

New York Bank
fiókja

bevitel

Ez a tevékenysége dr. [redacted] és Péter Lászlónak egyrészt az idő rövidege, másrészt a vezetőség speciális összetétele miatt nem járt sikerrel.

A vezetőség speciális összetétele alatt érteni kell azt, hogy igen sokan a NFP. megszűnése után MDP-tagok lettek, majd az ellenforradalom idején ismét jelentkeztek a NFP-nál. E személyek:

Összegezve: a Nemzeti Paraszt Párt 4 napos működése során jelentősebb ellenforradalmi tevékenységet nem fejtett ki. A fentiekben említett Péter László és [redacted] ugyan megpróbáltak ellenforradalmi aktivitást vinni a párt életébe, azonban e személyek elszigetelődtek.

J

5 45

V. Alosztály.

399

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS

a 16-os számú utasítás értelmében a volt koalíciós pártok és volt hortivista fasiszta pártok azon jobboldali tagjairól, akik 1956. októberében valamilyen ellenforradalmi szervezetben aktívan tevékenykedtek, vagy hozzájárultak pártjuk szervezéséhez.

Az ellenforradalom uralomra jutása után a volt koalíciós pártok jobboldali vezetői és korábban aktív tagjai újból hozzájárultak pártjuk szervezéséhez. Az alatt a néhány nap alatt, ami rendelkezésükre állott, komoly tevékenységet nem fejtettek ki részben újjászerveződésük miatt, részben pedig a városi "forradalmi nemzeti bizottság" gátolta őket hatalmi féltékenységből.

- 4 - 402

48

Péter Iászló író, és műeszkutató, a NFF. propaganda titkára lett az ellenforradalom alatt, szőregi lakos.

404

- 6 -

z e g e d, 1959. június 4.

BOJNÁK ISTVÁN/
r. szűs.
V. alo. vezető.

LAGYAI JÓZSEF/
r. hdgy.

VARGA JÁNOS/
r. őrgy.
Pol. Oszt. vez.

3 pld-ban/FM.

0-14967

2

Adta: "Dugonics" ú.
Vette: Molnár r.szds.
Idő: 1959. V. 16.

Ügynöki jelentés

Szeged, 1959. június 18-án.

Tárgy: Péter László író ügyében folyamatos jelentés.

Múlt hét szerdáján találkozott Péter Lászlóval egyik ismerőse az Ady téri egyetemen. Az irodalmi kérdések közben Péter megemlítette, hogy úgy tudja, nem fog megjelenni a Németh László-féle Magyar műhely c. könyv.

Ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy micsoda érték volna a könyvnek a korrekturáját megszerezni a szegedi nyomdából. Ugyanis Gabnai János szedőtől hallotta, hogy a kézirat alapján Szegeden szedték ki a könyvet és már nyomás előtt is állt, amikor a Kiadói Igazgatóság lefujta a kötet megjelenését.

"Annál nagyobb érték volna az utókor számára, ha a könyv kefelevonatát /amiből mindig két példány készül/ el lehetne a nyomdától valamilyen címen kérni" - mondotta még Péter László.

Az ismerőse nem tudott megoldást mondani arra vonatkozóan, hogy a kéziratot most hol lehetné megtalálni.

"Dugonics"

Értékelés: Ügynökünk jelentése op.szempontból értékes adatokat tartalmaz Péter László író pol. magatartását illetően. Megállapítható, hogy Péter L. narodnyik nézetei továbbra is erősek. Németh Lászlót tekinti a legtermékenyebb magyar írónak. Igyekezik Németh legújabb művét - a "Magyar műhely" c. - megszerezni.

Ügynök feladata: Ügynökünk feladata, hogy folytasson beszélgetést Péter Lászlóval olyan irányban, hogy megállapítsa: van-e kapcsolata a narodnyik irányzatot képviselő írókkal és milyen kísérletet tett ezideig a "Magyar műhely" c. könyv megszerzésére. Amennyiben sikerül neki a nyomdából beszerezni a kefelevonatot, úgy igyekezzék ügynökünk azt elkérni tőle, és elolvasás után közösen kiértékelni.

Molnár István/
r.szds.

POLITIKAI NYOMOZÓ OSZTÁLY
- V. Alosztálya.

SZIGORUAN TITKOS!

Adta: "Dugonics" ú.
Vette: Molnár r. szds.
Idő: 1959. IX. 2.

Ügynöki jelentés
Szeged, 1959. szept. 5.

Ügynök feladata:

feladatát képezi, hogy folytasson beszélgetést Ördögh nevű újságíróval, aki Péter László szoros baráti kapcsolata, - igyekezzen megállapítani Péter L. és Ördögh közötti kapcsolat jellegét.

István
/Molnár István/
r. szds.

K: 2 pld-ban/FM.
K: 1 pld. csop.d.
1 pld. M.d.

M-18293/1

6

-184-

Adta: "Dugonics" ú.
Hette: Molnár r. szds.
Idő: 1959. IX. 2.

Ügynöki jelentés

Szeged, 1959. szept. 5.

Tárgy: Péter László ügyében jelentés.

Péter Lászlót az egyetemen kereste fel egyik ismerőse f. hó 2-án, délelőtt.

Az írószövetség közeli megalakulásáról folyt eleinte a beszélgetés, mellyel kapcsolatban Péter megjegyezte, hogy ő nem fogja nyugtogatni az újat, hogy vegyék fel oda. Ennyire nem szívügye neki az új írószövetség. Bár igaz, hogy ez a tény azt jelenti, hogy bizonyosfokú liberális szellem van kialakulóban, amelynek egyik első jele az is, hogy a népi írók elleni támadásokat a Párt leállította. De ennek ellenére őt nem izgatja az egész.

A továbbiakban Somogyi könyvtárbeli munkájáról beszélt. Ezzel kapcsolatban előjött Nagy László neve is.

"Nagy Lászlót ismerem, de nem tudtam soha róla, hogy saját maga is írogat."

Németh Lászlóról esvén szó, Péter rögtön hozzátette, hogy a Magyar kiadóból hallotta azt, miszerint "A kibontakozó ember" címen mégiscsak megjelenik a Németh könyve, amely eredetileg a "Magyar műhely" címet viselte.

Emnek a könyvnek a megjelenése mutatná igazán azt, hogy valóban enyhülőben van a politikai nyomás, amit a népi írók ellen folytattak korábban. Ez az enyhülés most már igazán udvós volna" - tette hozzá Péter. "Mert amit eddig ezen a téren a Párt csinált, az csak elvette jó néhány tehetséges író kedvét a magyar irodalom művelésétől."

A továbbiakban Péter azt is kifejtette, hogy valószínűleg Németh-től egy tanulmánykötet is megjelenik, az 1945 óta írt irodalmi cikkeiből. Egyébként Németh ívek óta csak oroszról fordít és így újabb műve nemigen van.

Ezek után Péter dícsérte Németh műveit és nagy jártasságot árult el az Egető Eszter c. könyv, valamint egyéb Németh írások ismeretében.

M-18293/1

A továbbiakban arról beszélt, hogy mi az oka Szabolcsi Gábornak az egyetemi áthelyezését illető kinevezésének? Majd a közöttük lévő ellentétekről beszélt, amit egyébként nem elviekből erednek, bár Szabolcsit túl ferrofejűnek és konjunktura-embernek tartja, hanem inkább az emberi természetének rossz oldalai miatt nem tud vele kijönni.

"Dugonics"

Értékelés:

Ügynökünk jelentése Péter László irodalomkritikus személyével kapcsolatban op. szempontból felhasználható. A jelentés ellenőrzés céljából készült, mivel Péter László egyike volt az írók közül az aktív ellenforradalmároknak, emiatt internálva is volt.

A jelentésből megállapítható, hogy Péter László továbbra is szilárd híve a népies irányzatnak, nagy tisztelője Németh László dráma írónak. Helyesli pártunk népiesekkel kapcsolatos politikáját.

Ügynök feladata:

Ügynökünk feladatát képezi, hogy szerezzen be feltűnés nélkül Péter Lászlótól származó kéziratot és a saját írógéppel készített beadványt.

Erre azért van szükség, mert gyanú merült fel, hogy népies jellegű röplap szerkesztésében vett részt.

Ugyanakkor ügynökünk feladata, hogy részletes jellemzést készítsen Péter Lászlóról politikai magatartására és baráti kapcsolataira vonatkozóan - különösen ellenforradalom alatti és jelenlegi magatartását illetően.

Molnár István
r. szds.

K: 2 pld-ban/FM.

V. Alosztály.

Adta: "Dugonics" ü.
Vette: Molnár r. szds.
Idő: 1959. IX. 13. 15 h.

Ügynöki jelentés

Szeged, 1959. szept. 22.

Tárgy: Péter László író ügye.

Péter László már 1947-ben - egyetemi diplomájának megszerzése után - a parasztromatikusok felfogásában élt. A "népies írókon" való nevelkedése kezdettől ezt az egyoldalú és szűk világnézetet tette élete vezérfonalává. Mint néprajzos tanár végzett s ez sem véletlen. A Zolklárkutatósnál egyértelműen a paraszti életforma egyoldalú vizsgálatát jelentette. Igaz, hogy eleinte csak Ortutay, Kálmány Lajos és Kriza János művei köré fonta érdeklődését, mint tanár, később azonban a népkultúra eredményeit ő kizárólag a paraszti rétegek vállára rakta, illetve gyökerét bennük vélte megtalálni. Kutatásai - bármilyen területen folytak is, mindig a megfellebbezhetetlen, a megmásíthatatlan igényével léptek fel. Ez jellemével, indulatos kedélyével, agresszív alkatával párosulva azt jelentette, hogy megállapításaihoz körömszakadtáig ragaszkodott, abból semmit nem engedett és sérülő módon lépett fel, ha valaki itt-ott két-ségbevonta "ex katedra" tett kijelentéseit. Már 1947-ben, a Tiszatáj megindulása idején kiderült, hogy nem lehet vele tartósan együttműködni. Emberi természetét, visszatetsző akaratossága, erőszakossága már akkor megnyilvánult. Ez időben szorosan együtt léptek fel Lőkös Zoltánnal és Ökrös Lászlóval. Mindhárman a Parasztpárt tagjai voltak és 3-an megalapították a "Kálmány Lajos-Kör"-t. Mint ennek a körnek a szellemi atyja és vezére, a Tiszatáj első szerkesztőbizottságába delegálták. Itt az történt, hogy teljesen kezébe akarta venni a lap irányítását és pedig úgy, hogy abba beleszólása senkinek ne lehessen. A Tiszatáj első 2 száma ma is magán viseli a parasztromatikus szerkesztés jónéhány tünetét. Egy kiszakított Juhász Gyula-idézet miatt /"Az én szocializmusom nem egyenlőséget akar, hanem igazságot"/, a világosság című akkori esti lap súlyosan elmarasztalva irt a Tiszatáj említett számairól. Madácsy László, a lap főszerkesztője akkor ki is jelentette, hogy nem hajlandó Péterrel tovább-együttműködni a lapnál. Péter L. erre sér-fődötten kivált a szerkesztőségéből. Az egyetem néprajzi intézetében dolgozva jelentette meg a Kálmány Lajos-könyvet. 1950 körül azonban kikerült az egyetemről. Szerinté azért, mert Szabolcsi Gábor jelentette fel egy állítólagos Sztálint

rágalmazó kitételéért. Narodnyik nézetéből a további évek során sem engedett. Az ellenforradalom idején ismét elérkezettnek látta az időt arra, hogy magához ragadja a Tiszatáj szerkesztését. Ez sikerült is Petrovics István, akkori írócsoport-titkár jóvoltából. Az általa szerkesztett lap azonban az események miatt már nem jelenhetett meg. Az időben híre járt - már az ellenforradalom leverése után - hogy a Tiszatáj általa szerkesztett számát illegálisan ki akarta adni. De tényeket erről senki nem tudott, illetve nem látta a jelzett szám anyagát. szerint ezt az anyagot | 2
 Péter az írócsoport helyiségében hagyta.

Az ellenforradalom alatt híre járt Péter humánus viselkedésének, amellyel állítólag elítélte az atrocitásokat. |
 szerint azonban ugyanakkor a "szovjet önkény" elleni más küzdelemfajtról beszélt még abban a cikkben is, amit 1956. november 4-én írt a helyi lapban.

1956. november végén pedig azon a címen, hogy "meghányjuk-vetjük az időszerű eseményeket", egyesek hiszékeny tájékozatlanságát is kihasználva, összejöveteleket rendezett az Egyetemi Könyvtár helyiségében. Itt adta kézről kézre a Kardelj beszéd, a Titó-beszédek jugoszláv propaganda iratait, melyet ő követendő utnak jelölt meg. Ugyanakkor annak szükségét is hangoztatta, hogy Szegeden is létre kell hozni a "Forradalmi Értelmiségi Tanácsot", melynek elnökéül Kodály Zoltánt említette, s ez sem felelt meg a valóságnak. E célból puhatolózásra Pestre küldte Reguli Ernő könyvtárost, sőt ugy tudom, ő maga is felutazott.

Ezeket a kormányellenes, összejöveteleket /bár kifejezetten összeesküvés formája nem volt/ Péter mellett a fő hangadó Molnár István és Bóday Pál egyetemi könyvtárosok voltak, akik a tájékoztatás ürügyén vad koholmányokat terjesztettek a közállapotokról, a fővárosról és a szovjet hadseregről.

Péter ekkoriban utasította vissza a helyi sajtó dicséretét vele kapcsolatban és követelte a Délmagyarországtól, hogy "nyilatkozzon", amely megint rágalmazta a kormányzatot, közöljék le.

1958 óta célhittel /akadémiai/ formájában dolgozik az egyetemen, nem kifejezett státusban, ahogy legutóbb monddta. Főleg Juhász Gyula összes művei feldolgozásával van megbízva, 1960 végéig kapja az egyetemről a fizetést.

Emberileg alapjában zárkózott lény, akinek kifejezett baráti köre nincsen, legjobban ma is csak Ökrös Lászlóval és Lőkös Zoltánnal érintkezik. Egyesek szerint annyira mechanikusan dolgozik, hogy családi, sőt szerelmi élete abnormisan kevés. Anyai bizonyos, hogy ez a szellemi tohajtott munka már surolja a grafománia határát. Állandó írásingere van, képes egyfolytában 10-14 órát is írógép mellett tölteni. Racionális, hidegen gondolkozó agy, amely az élet derűs emberi és hangulatos olda-

lát nem ismeri és nem gyakorolja.

Annyi bizonyos, hogy jezsuita-alkatú lény, aki az élet örömeit nem ismeri, mert nem kívánja és nem igényli. Onzó embernek ismerik a tudományos munka területén is, aki a más véleményét alig-alig fogadja el, a magáét mindenki elé helyezi.

"Dugonics"

Értékelés:

Ügynökünk jelentése Péter László író /irodalmi kritikus/ személyével kapcsolatban értékes adatokat tartalmaz. A jelentésből megállapítható Péter László politikai beállítottsága, és egyénisége.

holl
Molnár István/
r. szds.

K: 3 pld-ban/FM.

ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLTATÁSOK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR

POLITIKAI NYOMOZO OSZTÁLY
V. Alosztálya.

SZIGORUAN TITKOS!

Adta: "Dugonics" ü.
Vette: Molnár r. szds.
Idő: 1959. X. 6. 15 h.

Ügynöki jelentés
Szeged, 1959. nov. 6.

Feladat:

- 1./ Folytasson a felderítést a népies irányzatot követő írók körében, mi-
pl: Péter László, lyen véleménnyel fogadják Németh László drámaírónak mostk-
vai kiutazását.
- 2./ Ugyanosaik igyekeznek megállapítani a népiesnek ismert írók
baráti körét Szeged és vidéke vonatkozásában egyaránt.
Van-e kapcsolat Sipka Sándor és Péter László v. a szegedi
írók/népiesek/ között.

Molnár István/
r. szds.

K: 2 pld-ban/EM.

Felentes

Op. incomprensibile non
estis.

-232-

felülkötés

-2- -233-

végnél
 Kötést egy Peter hárszóra is, amennyi Magyarán, hogy
 a magyar népszerűségét körölte Peter legújabb
 könyvének. Ilyet Julius Goulard kapcsolat-
 ban. "hatás", a törtétes utóvalja, nekem
 az "etiológiai" hársz miatt nem jut ideém
 Könyvet nem a szamártól megvásárolni a népies-
 kapcsolatok irányát fő, segéti Népszerűségi, a ki-
 többek között Kémeth hárszra is levélbeli kap-
 csolatot tart "minden kapcsolat".

J. J. v.

Dyónis

TÖRTÉNELMI ÉS EGYETEMTUDOMÁNYOS KÖNYVTÁR
 ALLAMBI KÖNYVTÁR

M-18293/1

12

Adta: "Dugonios" ú.
Vette: Molnár r. szds.
Idő: 1959. X. 28.

Ügynöki jelentés

Szeged, 1959. XI. 5-én.

Tárgy: Péter László ügye.

F. hó 26-án délelőtt az Egyetemen kereste fel egyik ismerőse Péter Lászlót.

A beszélgetés során Péter elővette saját címtárát, amely az asztala melletti írógépasztalon szabadon van hagyva. Az ismerős néhány cím kiírására odaült az írógép elé és jól áttekinthette a címtárt. Látható volt, hogy a címjegyzék kizárólag az irodalmi ügyekben való levelezésre készült, de azért a szokványos és közismert neveken /mint pld. Ortutay Gyula, Banner János, Szabolcsi Gábor, Bóka László, Dutka Ákos, Király István/ kívül ott van a címek között Fija Géza, Kodolányi János és Németh László is.

Péter elmondotta, hogy 10 napja volt Pesten a Szépirodalmi és Magvető Kiadónál, valamint az Akadémiánál is. A kritikai Juhász Gyula kiadás ügyében járt el. A továbbiakban megjegyezte, hogy nem tudja, miként magyarázza a marxista szemlélet az öngyilkosságot, mivel őt is nagyon megrázta a munkásor-anya, Nagy Antalné tragédiája, aki a gyermekeit is elvitte a másvilágra. "Csak azt nem értem - mondotta - hogy egy szilárdan marxista szemléletű ember hogyan juthat el az öngyilkosság határára?" - jegyezte meg Péter. Ezzel a tettevel ugyanis ártott a Pártnak és a munkásorség presztizsének is.

"Mindjárt megnéztem a Tiszatájban megjelent képét, amit Vinkler László festett le. Milyen érdekes, hogy a két gyermek ott a képen olyan szomorú arcot vág, mintha megérezték volna saját tragédiájukat" - mondotta Péter L.

A továbbiakban irodalomtörténeti kérdésekről vitatkoztak.

"Dugonios"

Értékelés: Ügynökünk jelentése Péter László irodalomkritikussal kapcsolatban felhasználható adatokat tartalmaz. A jelentésből megállapítható, hogy Péter L. címtárában szerepelnek a ma is aktívan működő népies írók nevei és címei.

* 1958. dec.

.1.

M-18293/1

14

Megjegyzés:

Péter Lászlót mint ellenforradalmár elemet - aki internálva is volt - tartjuk hálózati ellenőrzés alatt.

Feladat:

Ugynök feladata, hogy alkalomszerűen beszélgesse el Péter Lászlóval arról, hogy a jelenleg megjelenő irodalmi művek közül melyiket tartja legértékesebbnek és miért?

István
/:Molnár István:/
r. szds.

K: 2 pld-ban/PM.

M-18293/1